УДК: 327(575.2)
DOI 10.33514/1694-7851-2024-4-405-412

Каана Айдаркул
тарых илимдеринин доктору, профессор
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
Бишкек ш.
akaana@yandex.ru
Салабат уулу К.
магистрант
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети
Бишкек ш.

КЫРГЫЗСТАН МЕНЕН ТАЖИКСТАНДЫН КӨП ТАРАПТУУ БАЙЛАНЫШЫ

Аннотациясы: Макалада Кыргызстан менен Тажикстандык көп тараптуу, анын ичинен суу-энергетикалык, чек ара, маданий, дипломатиялык байланыштары боюнча каралды. Өзгөчө чыр-чатактардын себептери, чечилиши, негизги окуяларга кыскача ой жүгүртүү берилди. 1992-жылдан бери түшүлгөн дипломатиялык байланышты андан ары чыңдоонун негизги факторлору талданды. Магистрант бул теманы карап жатып, чек ара маселелерин чечүүнүн негизги жолдоруна токтолуп кетти. Илимий макала Кыргызстандагы чек араны чыңдоо, мамлекетте бейпилдикти орнотуу, коншулар менен тынчтык жана достук мамиледе болууга чакыруу максатында жазылды. Кыргызстан бүгүнкү күндө Тажикстан менен болгон талаш аймактарды жөнгө салууда бардык күчүн жумшоодо. Мамлекеттик денгээлде сүйлөшүүлөр жүрүүдө. Ушунун баары макалада анализ менен жазылды. Тарых илиминде чек ара маселесин кароо боюнча илимпоздордун эмгектери пайдаланылды.

Негизги сөздөр: Кыргызстан, чек ара, Тажикстан, конфликт, экономика, дипломатия, өнөктөш, достук, байланыш.

Каана Айдаркул
доктор исторических наук, профессор
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
г. Бишкек
akaana@yandex.ru
Салабат уулу К.
магистрант
Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева
г. Бишкек

МНОГОСТОРОННИЕ СВЯЗИ КЫРГЫЗСТАНА И ТАДЖИКИСТАНА

Аннотация: В статье рассмотрены многосторонние отношения Кыргызстана и Таджикистана, в том числе водно-энергетические, пограничные, культурные, дипломатические. Были даны краткие размышления о причинах, разрешении конкретных конфликтов, основных событиях. Проанализированы основные факторы дальнейшего укрепления дипломатических отношений, существовавших с 1992 года. Рассматривая эту тему, магистрант сосредоточился на основных способах решения пограничных проблем.

Научная статья написана с целью укрепления границ в Кыргызстане, установления мира в государстве, призыва к миру и дружбе с соседями. Кыргызстан сегодня прилагает все усилия для урегулирования спорных территорий с Таджикистаном. Переговоры ведутся на государственном уровне. Все это написано в статье с анализом. В исторической науке были использованы труды ученых по рассмотрению пограничного вопроса.

Ключевые слова: Кыргызстан, граница, Таджикистан, конфликт, экономика, дипломатия, партнер, дружба, взаимоотношения.

Kaana Aydarkul
Doctor of Historical Sciences, Professor
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.
akaana@yandex.ru
Salabat uulu K.
master's student
Kyrgyz State University named after I. Arabaev
Bishkek c.

MULTILATERAL RELATIONS BETWEEN KYRGYZSTAN AND TAJIKISTAN

Annotation: The article examines the multilateral relations between Kyrgyzstan and Tajikistan, including water and energy, border, cultural, and diplomatic ones. Brief reflections were given on the causes, the resolution of specific conflicts, and the main events. The main factors of further strengthening of diplomatic relations that have existed since 1992 are analyzed. Considering this topic, the undergraduate focused on the main ways to solve border problems. The scientific article was written with the aim of strengthening borders in Kyrgyzstan, establishing peace in the state, and calling for peace and friendship with neighbors. Kyrgyzstan is currently making every effort to resolve the disputed territories with Tajikistan. Negotiations are underway at the state level. All this is written in an article with an analysis. In historical science, the works of scientists on the consideration of the border issue were used.

Keywords: Kyrgyzstan, border, Tajikistan, conflict, economy, diplomacy, partner, friendship, relationship.

Көз карандысыздыкка ээ болгон учурдан тартып Борбордук Азия өлкөлөрү саясий, экономикалык, ошондой эле башка чөйрөлөрдөгү татаал этаптуу кайра түзүүлөрдүн шартында өнүгүүнүн өздүк багытын түзө башташты, бул өзгөрүүлөр тышкы саясий багытка да таасирин тийгизди. Анын негизин мамлекеттердин улуттук кызыкчылыктарына толук жооп берген көп вектордуу дипломатия принциби түздү. Финансылык, экономикалык, илимий-интеллектуалдык, технологиялык ресурстардын чектелүүлүгү, КМШ алкагында салттуу өнөктөштөр менен мамилелердин жаңы форматын түзүүнүн зарылдыгы объективдүү түрдө алардын калган дүйнөлүк коомчулук менен мамилелеринин өсүшүнө өбөлгө түздү. Бул процессте дүйнөнүн алдыңкы державаларынын адам жана жаратылыш ресурстарына ээ болгон "жабык" мурда геосаясий жана геоэкономикалык мейкиндикти өнүктүрүүгө болгон кызыгуусу да роль ойногон. Бул учурда Кыргызстан жана Тажикстан четте калбайт. Кыргыз-тажик өз ара мамилелерин карап, ошондой эле 60тан ашык макулдашуулардын пайдубалы болгон келишимдик-укуктук базаны талдоого негизденип, өлкөлөр ортосундагы эки

тараптуу кызматташтык жакшы динамика жана туруктуулук менен мүнөздөлөрүн белгилей кетүү керек. 2009-жылдын мартындагы мамлекеттер аралык чек аранын бир катар участкалары боюнча аймактык талаштарды чечүү процессинин фонунда Бишкек менен Душанбенин ортосундагы мамилелердин негизинде достук жана жакшы коңшулук принциптери, тараптардын компромисстик чечимдерге баруууга даярдыгы жана каалоосу жатат деп айтууга бардык негиздер бар. Андан тышкары, биздин өлкөлөрдүн көптөгөн маселелери боюнча көз караштардын жалпылыгынан улам, тышкы саясий аренада чоң координацияны камсыз кылууга мүмкүндүк берген кызыкчылыктарды бир нукка буруу тенденциясы байкалууда. Буга ТР Президенти Э. Рахмондун 2007-жылдын сентябрында Кыргызстанга болгон расмий сапары, ошондой эле КР Президенти К. Бакиевдин 2008-жылдын май айында Тажикстанга болгон сапары күбө боло алат. Президенттердин 28-апрель 2009-жылы Алматыда, ошондой эле 2-декабрь 2010-жылы Астанада болгон саммиттерде үзгүлтүксүз жолугушуулары көптөгөн маселелер боюнча, анын ичинде аймактык коопсуздук, экономикалык кызматташтык, чек ара байланыштарын бекемдөө боюнча биздин позицияларыбыздын жакындыгын жана окшоштугун тастыктады [2]. суу-энергетикалык саясат,

Ошону менен бирге, региондо түзүлгөн кырдаалдын өзү тигил же бул маселени чечүүдө кызыкдар тараптардын консолидацияланган мамилеси болуп саналган тышкы саясий инструментти иштеп чыгуунун өтө зарылдыгын көрсөтүп турат [3]. Биздин өлкөлөрдүн ортосундагы өз ара аракеттешүү өзүнүн өнүгүүсүнүн жаңы баскычына туруууга багытталган. Ушул өңүттөгү кырдаалды эске алуу менен Кыргызстан Тажикстандын ортосундагы гидроэнергетика жана транспорт чөйрөсү сыяктуу салттуу, албетте, келечектүү тармактарда гана эмес, тышкы саясаттагы мамилелерди координациялоо жагынан да тыгыз жана кызматташтык максатка ылайыктуу көрүнөт. Тышкы саясий аренада жалпы позициядан чыгып, Бишкек менен Душанбенин өз ара аракеттешүүсү жаңы сапаттык деңгээлге чыга алат. Эгерде бул учурда акыркы мезгилдеги окуялардын өнүгүшүн эске алсак, мындай мамиле абдан маанилүү. Ошол эле учурда, бул процессте негизги роль эки өлкөнүн тышкы саясаттарынын көп багыттуу багытына берилген. Соңку тарыхка кайрылсак, атап айтканда, өткөн кылымдын 90-жылдарына карата эл аралык коомчулук менен кызматташуунун ар тараптуулугуна багытталган Борборазиялык тышкы саясаттын көп векторлуулугу региондон келген өлкөлөрдүн объективдүү муктаждыктарынын шарттарында бирден-бир туура чечим болгондугу айкын болуп калды. Россия, Кытай, АКШ, Евросоюз тарабынан жашоо-тиричиликтин ар кандай тармактарында, ошондой эле ар тараптуу кызматташтыктын эл аралык институттарынын алкагында кандайдыр бир актуалдуу маселелердин чечилишин болжолдогон өз ара аракеттенүүнү күчөтүү – мамлекеттердин улуттук кызыкчылыктарына түздөн-түз жооп берген.

Мындан тышкары, узак убакыт бою тышкы саясаттагы мамилелердин ар түрдүүлүгү геосаясий оюнчулардын кыжырын келтирген жок. Мындан тышкары, көп векторлуулук үчүнчү жактар тарабынан оң бааланган, анткени алардын кызыкчылыктарына карама-каршы келген эмес. Бирок азыркы баскычтагы абал менен окшоштуруп алсак, тилекке каршы, Борбордук Азия регионундагы өлкөлөрдүн, атап айтканда Кыргызстан менен Тажикстандын дарегине дал ушул тышкы саясий багытка карата курч сын айтуу тенденциясы байкалууда.

Мындай пикирди четке кагууда ар бир мамлекеттин тышкы саясатынын жогорку артыкчылыгы болуп өздүк улуттук кызыкчылыктарды сактоо жана коргоо санала тургандыгын белгилөө максатка ылайыктуу болуп саналат, алардын жыйынды курамдык

элементтери инсандын, коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыктары, ал эми кезектүүлүк тартибинде – мамлекеттердин топторунун жана тиешелүү түрдө региондук бирикмелердин кызыкчылыктары саналат. Кыргызстан менен Тажикстандын тышкы саясатынын азыркы багытын сындагандар да ушул позициядан чыгууда. дүйнөлүк тышкы саясий доктриналарды калыптандыруунун бүтпөгөндүгүнүн глобалдашуусунун татаал процесстеринин жүрүшүндө [4] биздин өлкөлөр эл аралык мамилелердин өнүгүү тенденцияларын өздөрү талдап чыгууга жана мамлекеттин кызыкчылыгында глобалдык мейкиндикте конкреттүү кадамдарды иштеп чыгууга жөндөмдүү болгон тышкы саясаттын линиясын курууга туура келерин белгилей кетүү керек. Азыркы этапта, белгилүү болгондой, Кыргызстан жана Тажикстан өздөрүнүн улуттук кызыкчылыктарын коргоонун жолдорун издөө стадиясында турат. Бул процесс, чындыгында, региондук деңгээлде гана чектелген, биздин өлкөлөрдүн глобалдык процесстерге анча-мынча деңгээлде интеграцияланышынан улам, Борбордук Азиядагы күчтөрдүн дүйнөлүк борборлорунун саясаты менен кыйла татаалдашууда. Өз кезегинде, бир нече дүйнөлүк акторлордун кызыкчылыктарын Борбордук Азия регионуна топтоштуруу, алардын бир катар долбоорлорго активдүү катышуусу, чет өлкөлүк аскер базаларынын болушу азыркы этапта Кыргызстан менен Тажикстандын тышкы саясатынын артыкчылыктарын калыптандырууга олуттуу таасирин тийгизет. Ошого карабастан, региондун Россия менен географиялык, тарыхый, маданий жакындыгы аны БАнын бардык мамлекеттери менен кызматташуунун артыкчылыктуу ордуна коюп, ошону менен Москванын энергетика, өнөр жай жана башка чөйрөлөрдө экономикалык жактан өз ара пайдалуу долбоорлорго катышуусун камсыз кылаарын моюнга алуу керек.

Экинчи жагынан, Батыштын өнүккөн өлкөлөрү, Кытай жана мусулман дүйнөсү менен кызматташуу өз кезегинде инвестициялык, финансылык-экономикалык жана башка артыкчылыктарды гана эмес, ошондой эле өлкөлөрдүн дүйнөлүк процесстерге интеграцияланышына өбөлгө түзөт, бул өз кезегинде алардын реалдуу өз алдынчалыгынын жана көз карандысыздыгынын көрсөткүчү катары бааланат. Борбордук Азия боюнча өзүнүн изилдөөлөрү менен белгилүү Фредерик Старр тарабынан берилген концептуалдык аныктамага таянсак, “ тең салмактуулук концепциясы – бул бардык Борбордук Азия мамлекеттери үчүн кутулгус чыгуу. Анткени ал кимдир бирөө үстөмдүк кылбастан, баары менен жакшы мамиледе болууга мүмкүндүк берет” [5]. Таджикистан жана Кыргызстан үчүн тышкы саясий маселелерди чечүүнүн мындай тең салмактуулугу ылайыктуу экендигинде шек жок.

Мындан тышкары, кыргыз тажик өз ара аракеттенүүсүнүн региондук өлчөмү да бар. Тышкы саясат жаатында кызматташуунун олуттуу механизми болгон ШКУ, ЖККУ, ЕврАзЭС сыяктуу уюмдарга, ошондой эле башка институттарга толук кандуу мүчө болуу эки тараптуу өз ара аракеттенүүгө жакшы таасирин тийгизиши мүмкүн. Эки тараптуу форматта чечүү үчүн биздин өлкөлөрдүн алдына коюлган милдеттер ушул уюмдарда натыйжалуу ишке ашырылышы мүмкүн. Жалпы коопсуздук коркунучтары визуалдык мисал катары келтирилиши да мүмкүн. Алардын трансулуттук жана трансчек аралык мүнөзү Борбордук Азия регионунун ичинде да, анын чегинен тышкары да кеңири кооперациянын зарылдыгын шарттайт. Бул арада эки өлкөнүн тышкы саясатында белгилүү бир кыйынчылыктарды ар кандай эл аралык жана регионалдык уюмдар жаратууда. Албетте, көп багыттуу тышкы саясаттын принциптерине таянсак, уюмдардын ар түрдүүлүгү өлкөлөрдүн ар бирине мүчөлүккө ээ болуу каалоосун бекемдөөгө багытталган. Тилекке каршы, регионалдык масштабдагы көйгөйлөрдүн көптүгү, тажрыйба көрсөткөндөй, постсоветтик

мейкиндикти камтыган кандайдыр бир долбоорлордун алкагында өз чечимин таппай жатат. Суу-энергетикалык маселелерди Кыргызстан менен Тажикстандын кызыкчылыктарынын жалпылыгынын призмасы аркылуу кароо менен, СССРдин кыйрашы ушул кезге чейин жөнгө салынышы белгиленбеген талаштуу маселеде эки өлкөнүн абалын курчуткандыгын белгилей кетүүгө болот. Борбордук Азия республикаларынын гидроэнергетика чөйрөсүндөгү мамлекеттер аралык проблемаларды консультациялар жана сүйлөшүүлөр жолу менен чечүүгө биринчи аракеттери мамлекеттер аралык координациялык суу чарба комиссиясын түзүү зарылдыгын шарттады, анын милдетине диалогду жана суу ресурстарын биргелешип башкаруу боюнча конкреттүү чараларды камсыз кылуу кирген. Бирок анын натыйжасыздыгы, кийинчерээк белгилүү болгондой-Борбордук Азия өлкөлөрүнүн бул чөйрөдөгү кызматташтыгын контролдоону жана бекемдөөнү ишке ашыра албагандыгы ЖККУ, КМШ, ЕврАзЭС жана ШКУ сыяктуу ар кандай эл аралык уюмдардын кызыгуусун арттырды. Өзүнүн башкы профилине – Борбордук Азиядагы региондук коопсуздук маселелерин чечүүгө негизденип, ЖККУ постсоветтик мейкиндиктеги алдыңкы эл аралык институттардын бири болууга чакырылган. Бирок, ички жана тышкы коркунучтарга каршы туруу жана алдын алуу боюнча так механизмдердин жана инструменттердин жоктугу уюмдун ишин кезектеги демилгелерге түртөт, алардын айырмалоочу өзгөчөлүгү ниеттердин декларативдүүлүгү гана болуп саналат. Мындай тенденциялар ЕврАзЭСтин ишмердүүлүгүндө да байкалууда. Көмүр суутек ресурстарын жеткирүү жана Түркмөнстан, Кытай жана Казакстан тарабынан жаңы кууурларды ишке киргизүү жаатында кызматташууну жөнгө салуу фактысы өзгөчө бойдон калууда, мында өз ара аракеттенүүнүн бул жаңы багыты эл аралык уюмдардын таасиринин жоктугу менен жакшы айырмаланат жана Борбордук Азия өлкөлөрүнүн саясий эркинин натыйжасы болуп саналат.

Кыргызстан менен Тажикстандын Кытайдын реалдуу катышуусу менен ШКУдагы кызматташтыгы эң жемиштүү болуп эсептелет. КЭР өзүнүн коңшу-өлкөлөрүнүн туруктуулугуна абдан кызыкдар болуп, көп тараптуу кооперациянын көп сандаган чөйрөлөрүн белгилеп, алдыга коюлган максаттарды ишке ашырууга активдүү көмөк көрсөттү. Мындан тышкары, ШКУ алкагындагы өлкөлөр ортосунда кызматташуу принциптерин куруу эки тараптуу кызматташтыктын кемчиликтерин компенсациялоо менен "чоң өлкөлөр" менен "чакан өлкөлөр" ортосундагы мыкты мамилени камсыз кыларын билебиз. Мындан улам аймактык масштабдагы көпчүлүк эл аралык уюмдар бири-бирин кайталаган функциялардын болушу менен катар Борбордук Азиядагы Кризистик кырдаалдарды чечүү үчүн инструменттердин жана механизмдердин жетиштүү топтомуна ээ эмес экендиги келип чыгат. Мындан тышкары, өлкөлөрдүн эл аралык уюмдардын алкагында өз ара аракеттенүүсү тигил же бул маселени талкуулоодо кооперациянын жетиштүү деңгээлин колдоо зарылдыгын шарттай тургандыгын ишеним менен белгилей кетүүгө болот.

Кыргызстан менен Тажикстандын позицияларынын жалпылыгы темасына кайрылып, тышкы саясий аренада түзүлгөн иштердин азыркы абалы өзүнүн тышкы саясий багыты тууралуу так тыянак чыгарууга мүмкүндүк бербей турганын кошумчалоо зарыл. Алсыздыгынан же натыйжасыздыгынан улам тигил же бул региондук түзүмдүн курамынан чыгуу жана өзүнүн долбоорун лоббини камсыз кылуучу башка күч борборуна түп–тамырынан бери кайрылуу өнөктөш-өлкөлөрдүн Кыргызстанга жана Тажикстанга болгон мамилесине терс таасирин тийгизиши мүмкүн. Мындан улам азыркы Борбордук Азия шарттарында көп векторлуулук сөзсүз жана аргасыз жагдай болуп саналат, ал өз кезегинде региондогу өлкөлөрдүн ичиндеги демилгелерге, андан сырткары тышкы таасирлерге көз

каранды. Мындан тышкары, талдоо көрсөткөндөй, Борбордук Азия өлкөлөрү өздөрү эл аралык уюмдардын ишмердүүлүгүнөн күтүлгөн натыйжалардын чегин мөөнөтүнөн мурда жогорулатып, аларды материалдык-финансылык жардамга жалпак кылып жатышат. Ошону менен бирге, азыркы этапта биздин өлкөлөрдүн ортосундагы эки тараптуу мамилелер региондогу соода-экономикалык кызматташтыктын жогорку көрсөткүчтөрү боюнча ачык мисал болуп саналбаса, жок дегенде буга бардык өбөлгөлөр бар. Эки өлкө ортосундагы товар жүгүртүү жылдан жылга өсүүдө, 2008-жылы ал 40 млн. Акыркы жылдардагы статистикалык маалыматтар товар жүгүртүүнүн деңгээлинин андан ары өсүшүн күбөлөндүрөт, бирок ал ишке ашырылбаган зор потенциалдын болушунан улам канааттандырарлык эмес деп эсептелет, бул бүгүнкү күндө бул процесстеги башкы тоскоолдук болуп саналат. Ошону менен бирге, эки тараптуу соода-экономикалык өз ара аракеттенүүдөгү негизги басым орто мөөнөттүү жана узак мөөнөттүү келечекте коюлган милдеттерди ишке ашырууга багытталат. Мындан сырткары, эгемендүүлүктөн кийин өлкө жана аймактар боюнча Кыргыз Республикасынын калкынын тышкы миграциясынын статистикалык маалыматтарына карасак анда Тажикстан республикасынан кирген миграциялык агымдын көбүрөөк экенине күбө болобуз [1,175-б,]. Бул процесс да азыркы убакта бир канча татаал маселелерди жаратып жатканы учурда күбө болуп жатабыз.

Кыргызстан Тажикстан байланыштары маданий-гуманитардык жактан да уланып келе жатат. Мисалы, *2018-жылдын 27-декабры, Душанбе шаары, Тажикстан Республикасынын Улуттук китепканасында* Ч.Айтматовдун 90-жылдыгынын урматына байланыштуу, жана Кыргызстан менен Тажикстан ортосундагы маданий-гуманитардык кызматташтыкты бекемдөө үчүн, Элчиликтин каржылык колдоосу менен, Душанбе шаарында, Ч.Айтматовдун акыркы «Тоолор кулаганда» романы тажик тилинде басылып чыккан. Бул роман тажик жазуучусу, Тажикстан жазуучулар союзунун мүчөсү Хикмат Рахмат аркылуу которулган.

Тажик окурмандарды Айтматовдун чыгармалары менен толук тааныштыруу үчүн, басылып чыккан китептердин бир бөлүгүн (400 нуска) Тажикстандын Улуттук китепканасына, жана дагы бир бөлүгүн (300 нуска) Тажикстан Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигине беришип, терең таанышуу максатын ишке ашырышкан.

“Биз Айтматовдун чыгармачылыгы эки өлкөнүн ортосундагы маданий-гуманитардык байланыштар жана достук мамилелерин андан ары өнүктүрүүгө жана бекемдөөгө дагы бир негиз катары кызмат кылат деп ишенебиз” деп ошол кездеги Кыргыз Республикасынын Тажикстан Республикасындагы Элчиси Ж.Рустенбековдун, Ч.Айтматовдун «Тоолор кулаганда» романынын презентациясында өз пикирин билдирген [7].

Биздин өлкөлөрдүн аймактарында ири гидроэнергетикалык курулуштардын курулушун аяктоо, ошондой эле жакынкы келечекте Тажикстандан жана Кыргызстандан Афганистанга жана Пакистанга алып баруучу подстанцияларды жана берүү линияларын куруу боюнча долбоорду ишке киргизүү бизге электр энергиясын экспорттоо багыттарын диверсификациялоого жана салттуу жеткирүү рынокторунун алкагынан чыгууга мүмкүндүк берет. Транзиттик потенциалды жогорулатууну жана Түштүк экономикалык рынокторго жетүүнү болжолдогон транспорт чөйрөсүндө бир катар долбоорлорду ишке ашыруу толук баалуу соода-экономикалык кызматташтыкты өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт. Жетишилген макулдашуулар мамлекеттер аралык байланыштарды андан ары өнүктүрүү үчүн таяныч болуп саналган өлкөлөрдүн саясий чөйрөдөгү кызматташтыгы абдан жемиштүү болуп жатат. Мында эки тараптуу маселелерди комплекстүү кароо боюнча кыргыз-тажик Өкмөттөр аралык комиссиясына, ошондой эле тараптардын аракеттерин тийиштүү координациялоону

камсыз кылуучу чек ара маселелери боюнча комиссияга чоң маани берилет. Ошол эле учурда, биздин өлкөлөрдүн ортосундагы мамилелерде бийликтин жогорку деңгээлиндеги өкүлдөр такай ырастагандай, өзгөчө саясий жана башка карама-каршылыктар жок экендигин эске алганда, перспективалар абдан жагымдуу болуп баратат. Буга байланыштуу, жогоруда баяндалгандарды жыйынтыктап жатып, кыргыз-тажик кызматташтыгынын потенциалы зор экендигин белгилеп кетким келет. Көптөгөн принципиалдуу маселелер боюнча байланыш түйүндөрүнүн массасы жашоо-турмуштун көптөгөн чөйрөлөрүндө, өзгөчө тышкы саясатта толук масштабдуу кызматташуу үчүн бардык өбөлгөлөрдү түзөт. Ошону менен бирге, мамлекеттер аралык координациялык кеңештин жана республикалардын тышкы иштер министрлеринин Кеңешинин түзүлүшүнүн фонунда “позицияларды салыштыруу” деп аталган, белгилүү бир илимий-негизделген стратегияга негизделген сунуштарды иштеп чыгуу үчүн эксперттердин, окумуштуулардын деңгээлинде туруктуу эки тараптуу жолугушууларды өткөрүүнүн маанилүүлүгү да абдан маанилүү кадам болуп саналат.

Региондогу лидерлик үчүн Борбордук Азия өлкөлөрүнүн атаандаштыгы менен байланышкан ички карама-каршылыктардын бар экендигин, ошондой эле айрым маселелер боюнча Кыргызстан менен Тажикстанга болгон кысымды эске алуу менен, биздин тараптардын кызыкчылыктарын эске албастан, азыркы шарттарда Кыргызстан региондун ичинде Тажикстан менен өз ара аракеттенүү ага тең укуктуу жана адилеттүү мамиле кылууга кепилдик бере аларын түшүнүшү керек деген тыянак чыгарылат[5]. Эки тараптуу кызматташууга карата мындай принциптердин жана мамилелердин болушу, менин оюмча, эң ылайыктуу жана резонанстуу.

Колдонулган адабияттардын тизмеси

1. Жоошбекова А.Р. Внешние миграционные процессы в Кыргызстане в современный период -Б., //Вестник КГУ им.И.Арабаева №3, 2012, – С.173-176
2. ИА «24.kg» 18.09.2010.
3. Омаров Н.М. Внешняя политика Кыргызстана через призму многовекторности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://24.kg/archive/ru/news-stall/8006-2006/10/16/8353.html/ – Загл.с экрана
4. Материалы конференции «Внешнеполитическая ориентация стран Центральной Азии в свете глобальной трансформации мировой системы международных отношений» [Текст]: под общ. ред. д.ист.н., проф. А.А. Князева и д.э.н., проф. А.А. Мигранян. – Б.: Общественный фонд Александра Князева, 2009. – С.349.
5. Фредерик Старр: Центральная Азия может дружить со всеми соседями, но счастье ждет ее на юге [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.for.kg – Загл.с экрана
6. Усубалиев Э.Е. «Китайский фактор» во внешней политике Кыргызстана: двусторонний и региональный уровни [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://usubaliev-institute.org/2017/05/18/ – Загл.с экрана
7. Кыргыз Республикасынын Тажикстан Республикасындагы Элчиси Ж.Рустенбековдун, Ч.Айтматовдун «Тоолор кулаганда» романынын презентациясындагы чыгып сүйлөшү [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://mfa.gov.kg/kg/dm/tadzhikistan-ru/news/937 – Загл.с экрана

Рецензент: тарых илимдеринин кандидаты, доценттин м.а. Алыкулова Г.К.